

De kwaliteit van een nieuwe bron van financiële en boekhoudkundige gegevens in België: een verkennend onderzoek

door M. JEGERS en W. BUIJINK*

I. INLEIDING

Op 17 juli 1975 nam het Belgisch parlement een kaderwet aan met betrekking tot de boekhouding en de jaarrekeningen van ondernemingen¹. Deze kaderwet was de eerste van een reeks wetten en K.B.'s over deze materie, die de Belgische praktijk terzake ingrijpend gewijzigd hebben. Eén van de K.B.'s uit deze reeks, het K.B. van 8 oktober 1976, beschrijft o.m. de vorm en de inhoud van een ondernemingsjaarrekening². Twee vragen over de toepassing van dit K.B. dringen zich op, en houden verband met de vormelijke kwaliteit van de financiële informatie die ondernemingen openbaar maken ingevolge het vernoemd K.B. enerzijds, en tevens met de relatie tussen deze vormelijke kwaliteit en een reeks ondernemingskenmerken. Deze vragen kunnen vrij gemakkelijk beantwoord worden voor de grotere Belgische ondernemingen. Deze zijn namelijk verplicht ingevolge de wet van 24 maart 1978 een doorslag van hun jaarrekening te voorzien voor de Balans-

* R.U.C.A., Universiteit Antwerpen.

De auteurs houden eraan de professoren C. Lefebvre (K.U.L.), C. Tritschler (Purdue University) en H. Theunisse (R.U.C.A.) te bedanken voor hun waardevolle suggesties.

Deze studie kadert in een onderzoek dat uitgevoerd werd in het raam van het Meerjarenprogramma van Toegepast Onderzoek inzake Management van het Interuniversitair College voor Doctorale Studies in Managementwetenschappen. Zij is een samenvatting van de paper die in 1983 bekroond werd met de Tweejaarlijkse Prijs van de Vereniging voor Economie voor een ongepubliceerd werk.

centrale, een afdeling van de Nationale Bank³. Deze afdeling stelt, naast andere activiteiten, een magneetband samen met de jaarrekeningen die binnenkomen. In twee vroegere publicaties (M. Jegers, W. Buijink (1983a), (1983b)) rapporteerden de auteurs al resultaten over de formele kwaliteit van de jaarrekeningen in 1977, 1978 en 1979. In de paragrafen die volgen worden nieuwe resultaten gepresenteerd voor deze jaren. Het betreft een nadere analyse van het soort fouten dat gemaakt wordt en een onderzoek naar de relatie tussen een aantal ondernemingskenmerken en de formele kwaliteit van de jaarrekeningen. Ook worden de resultaten voor 1980 voorgesteld.

II. HET KONINKLIJK BESLUIT VAN 8 OKTOBER 1976 EN DE WET VAN 24 MAART 1978

Het K.B. van 8 oktober 1976 legde de minimum eisen vast die qua vorm en inhoud gesteld moeten worden aan een jaarrekening in België. De jaarrekening dient te bestaan uit een balans, een resultatenrekening en een toelichting. In het K.B. wordt de jaarrekening gedetailleerd, d.w.z. alle rubrieken worden vernoemd, en de meeste ervan voorzien van een mechanografisch nummer. In principe moeten alle ondernemingen in België, voorzover ze tenminste niet een primair financiële of verzekeringsactiviteit hebben⁴, met

- meer dan 50 werknemers, *of*
 - een omzet die, exclusief BTW, de 50 miljoen Bfr. overschrijdt, *of*
 - een totaal actief dat 25 miljoen Bfr. overtreft,
- een jaarrekening opstellen zoals die gedetailleerd is in het K.B.

De "kleinere" ondernemingen uit deze groep, dat wil zeggen ondernemingen met

- minder dan 100 werknemers, *en*
- een omzet van minder dan 100 miljoen Bfr. (excl. BTW) *en*
- een totaal actief waarvan de waarde minder dan 50 miljoen Bfr. bedraagt

mogen een beknopte versie van de jaarrekening opstellen, tenzij een openbaar beroep werd gedaan op het spaarwezen, of zij filiaal zijn van een onderneming die al een volledige publicatieverplichting kent.

Dat betekent bijgevolg dat er voor deze categorieën ondernemingen volledige en beknopte jaarrekeningen bestaan. Bovendien zijn twee vormen van resultatenrekening mogelijk voor zowel de "grotere" als de "kleinere" ondernemingen: de scontrovorm en de staffelvorm. In

totaal kunnen bijgevolg 4 types jaarrekening voorkomen. In o.a. H. Van Impe *et al.* (1978) zijn voorbeelden te vinden van elk van deze schema's. De wet van 24 maart 1978 veranderde voor handelsvennootschappen de bestaande wetgeving op de openbaarmaking van de jaarrekening in het licht van het K.B. van 8 oktober 1976. Handelsvennootschappen opgericht naar Belgisch recht⁵ dienen hun jaarrekening neer te leggen op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. Deze stuurt een copie naar de Balanscentrale van de Nationale Bank. Jaarrekeningen van vennootschappen die vallen onder het K.B. van 8 oktober 1976 worden door de Balanscentrale op magneetband gezet. Een analyse van deze jaarrekeningen vormt het voorwerp van deze studie.

III. EVALUATIE VAN DE VORMELIJKE KWALITEIT DER JAARREKENINGEN

A. Inleiding

Er dient benadrukt te worden dat de Balanscentrale in principe de jaarrekeningen die bij haar binnenkomen ongewijzigd op band overbrengt. Dat was tenminste zo voor de jaren 1977, 1978 en 1979. Voor die jaren geven de resultaten dus een exact idee over de zorgvuldigheid waarmee Belgische ondernemingen het K.B. op de jaarrekening, inzake publikatie althans, naleven.

In de volgende paragrafen wordt de vormelijke kwaliteit van de jaarrekeningen op magneetband onderzocht. Hiermee wordt bedoeld dat enkel de samenhang der cijfergegevens wordt bestudeerd, zonder rekening te houden met de waarheidsgetrouwheid.

In 1980 daarentegen heeft de Balanscentrale wel in zekere mate ingegrepen. Vanaf dat jaar werden de vier manieren van resultatenverdeling per jaarrekening omgezet naar een standaardschema, geïnspireerd door de resultatenverdeling in staffelvorm zoals die voorgeschreven is in een resultatenrekening uit het volledige schema.

B. Procedure

In bijlage B van M. Jegers en W. Buijink (1983a) vindt men de volledige lijst van testen waaraan elke jaarrekening onderworpen werd⁶. De testen worden met behulp van een computerprogramma, dat de

magneetbanden als input gebruikt, uitgevoerd. De meeste van deze testen hebben een technisch-logisch karakter. Een aantal testen speurt naar wat men “onwaarschijnlijkheden” zou kunnen noemen. Deze onwaarschijnlijkheden zijn geen echte “fouten” maar ze kunnen al naargelang van de omstandigheden de bruikbaarheid van de gegevens voor onderzoek verminderen. Een voorbeeld is het voorkomen van een negatief eigen vermogen.

Balans en de resultatenrekening hebben een “top-down” structuur. Als sub-rubrieken in deze structuur gegeven zijn, maar de totalen van deze rubrieken niet, wordt dit natuurlijk niet als een fout aangerekend. In dat geval worden deze sub-rubrieken eenvoudig opgeteld. Ook worden automatisch een aantal mogelijke algebraïsche tekenfouten gecorrigeerd vooraleer de uitvoering van de testen aanvangt. Eveneens worden afrondingsfouten van maximaal 1% toegestaan.

De meeste testen controleren op gelijkheden. Voor een groot deel van deze testen kan een onderscheid gemaakt worden tussen fouten die resulteren uit een onjuistheid en fouten die resulteren uit een onvolledigheid. Wanneer bvb. de rubriek “Financiële opbrengsten” (5299) beschouwd wordt, is het evident dat de som die hierin vermeld wordt gelijk moet zijn aan de som van de bedragen uit de rubrieken “Opbrengsten uit financiële vaste activa” (5209), “Opbrengsten uit andere vorderingen, uit thesauriebeleggingen en uit beschikbare waarden” (5219) en “Andere financiële opbrengsten” (5229). Deze laatste rubrieken worden de componenten genoemd, de eerste rubriek het totaal. Een verschil tussen een totaal en de som van zijn componenten kan op meerdere manieren ontstaan:

- het totaal werd niet ingevuld, de componenten wel. In zo’n geval werd het totaal berekend. Er werd geen fout aangerekend.
- het totaal werd ingevuld, de componenten niet. Dit zal een onvolledigheid genoemd worden;
- het totaal werd ingevuld, en minstens 1 van de componenten, maar het totaal is niet gelijk aan de som der componenten. Dit zal een onjuistheid genoemd worden.

Aangezien er een aantal testen zijn waarbij het niet zinvol is te spreken van een onvolledigheid, zoals bijvoorbeeld de test die nagaat of de ondernemingen niet tegelijkertijd winst (4509) en verlies (5509) opgeven, lijkt het nuttig een onderscheid te maken tussen deze testen en de testen waarbij dit onderscheid wel kan gemaakt worden, zoals de hierbovengenoemde test met “Financiële opbrengsten”.

C. Globale resultaten

In tabel 1 zijn globale resultaten te vinden voor elk van de vier jaren per groep van testen. De testen zijn gegroepeerd volgens belangrijke jaarrekeningdelen. Opmerkelijk in tabel 1 is het lage percentage foutloze jaarrekeningen. Dit percentage loopt wel op, van 16.77% tot 30.35% (kolom 9). Het is echter verontrustend dat ongeveer een kwart van deze foutloze jaarrekeningen, in de vier jaren, toch nog onwaarschijnlijkheden bevatten, hetgeen hun bruikbaarheid voor onderzoek vermindert (kolom 10).

TABEL 1

De kwaliteit der jaarrekeningen in 1977, 1978, 1979 en 1980 voor alle ondernemingen

Jaar	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1977	3.11	3.28	.38	.38	.51	.45	1.40	.45	16.77%	13.34%	10028
1978	2.85	2.95	.31	.34	.49	.47	1.26	.39	18.83%	14.79%	13498
1979	2.65	2.77	.29	.33	.55	.39	1.11	.38	19.74%	15.44%	15042
1980	1.83	1.79	.24	.29	.08	.31	.91	.36	30.35%	23.27%	15698

- (1) : gemiddeld aantal fouten per onderneming (zonder onwaarschijnlijkheden).
 (2) : gemiddeld percentage der gemaakte fouten per onderneming, t.o.v. totaal aantal fouten die iedere onderneming volgens de aard van haar jaarrekening kan maken. Het "totaal" percentage is een gewogen gemiddelde, met de aantallen van elk type jaarrekening als wegingsfactor.
 (3) - (7) : respectievelijk, gemiddeld aantal fouten in de balans, resultatenrekening exclusief verdeling, verdeling, toelichting en tegen de consistentie tussen de delen van de jaarrekening (combinatiefouten).
 (8) : gemiddeld aantal onwaarschijnlijkheden.
 (9) : percentage bedrijven met een foutloze jaarrekening.
 (10) : percentage bedrijven zonder fouten en onwaarschijnlijkheden in de jaarrekening.
 (11) : aantal bedrijven.

Het gemiddeld aantal fouten daalt absoluut van 3.11 in 1977 tot 1.83 in 1980 en relatief van 3.28% tot 1.79%. Deze daling is ook te zien bij het gemiddeld aantal onwaarschijnlijkheden. Combinatiefouten, d.w.z. fouten op testen die rubrieken uit de verschillende delen van de jaarrekening betreffen, vormen het belangrijkste deel van het gemiddeld aantal fouten (kolom 7, tabel 1). Het zwakste aspect van de gepubliceerde jaarrekening lijkt daarmee haar interne consistentie te zijn.

TABEL 2

Uitsplitsing van het gemiddeld aantal fouten per onderneming in 1977, 1978, 1979 en 1980 voor alle ondernemingen in onjuistheden en onvolledigheden

	1977	1978	1979	1980
x1	19.07%	18.19%	20.91%	8.37%
x2	34.83%	38.25%	35.05%	36.94%
y	46.10%	43.56%	44.04%	54.69%
	3.11	2.85	2.65	1.83

x1 : percentage van het gemiddeld aantal fouten voortvloeiend uit testen waarbij onvolledigheid niet mogelijk is.

x2 : percentage van het gemiddeld aantal fouten te wijten aan onjuistheden bij testen waar onvolledigheid mogelijk is.

y : percentage van het gemiddeld aantal fouten te wijten aan onvolledigheden.

De conclusie die uit tabel 2 getrokken kan worden betreft de relatie onjuistheid-onvolledigheid $((x1 + x2)/y)$. Deze relatie is betrekkelijk stabiel voor de eerste 3 jaren. In elk van die jaren is $\pm 45\%$ van de fouten het gevolg van een onvolledigheid. De daling van x1 in 1980 is het gevolg van de ingreep van de Balanscentrale in de resultatenverdeling. Dit deel werd vooral beoordeeld met testen waarbij geen onvolledigheden mogelijk waren.

D. Evaluatie per test: meest frekwente fouten en onwaarschijnlijkheden.

Tabel 3 geeft een idee over de meest voorkomende gebreken in de jaarrekeningen. In deze tabel zijn de testen opgesomd waarop in 1977 meer dan 10% fouten of onwaarschijnlijkheden werden waargenomen. De tabel toont de evolutie van de resultaten op deze testen in 1978, 1979 en 1980.

Uit deze tabel blijkt dat het ingrijpen van de Balanscentrale in de resultatenverdeling voor 1980, waarvan eerder sprake, de kwaliteit van de jaarrekeningen gunstig beïnvloed heeft, in die zin dat de resultaten voor de testen 43, 49, 45 en 50 sterk verbeteren. Maar in de eerste drie jaar was de resultatenverdeling één van de zwakkere delen van de jaarrekening.

TABEL 3

*Meest frequent voorkomende fouten en onwaarschijnlijkheden in 1977 en hun evolutie.
De testnummers verwijzen naar M. Jeger, W. Buijink (1983a) – Bijlage B*

Nr.	Type jaarrekening waarop test v. toepass.	Omschrijving	1977 (%)	1978 (%)	1979 (%)	1980 (%)
<i>Fouten</i>						
43	2*	betreft de resultatenverdeling	41.64	39.57	33.68	2.31
138	1,2,3,4	betreft detaillering van financieel vaste activa in de toelichting	36.50	30.91	27.74	25.33
97	3,4	betreft de detaillering van de personeelskosten in de toelichting	25.47	23.65	21.75	22.58
125	3*	betreft de resultatenverdeling	24.22	22.07	33.16	—
102	1, 3*	idem	20.66	20.34	31.40	—
49	1,2,3,4	idem	19.20	17.92	14.94	1.66
137	1,2	betreft de detaillering van materiële vaste activa in de toelichting	15.33	10.78	9.75	6.16
45	4*	betreft de resultatenverdeling	12.85	11.18	9.92	2.26
94	3,4	betreft de detaillering van provisies voor risico's en lasten in de toelichting	11.35	11.11	10.87	10.73
50	4*	betreft de resultatenverdeling	10.24	8.84	6.68	.76
* Test 43 was in 1980 van toepassing op alle jaarrekeningen, testen 45 en 50 waren dat op alle volledige jaarrekeningen, testen 102 en 125 waren niet meer van toepassing in 1980.						
<i>Onwaarschijnlijkheden</i>						
115	1,2	betreft de detaillering van de aankoop van goederen en diensten in de toelichting	29.91	18.72	16.32	14.91
109	1,2,3,4	betreft de detaillering van de personeelskosten in de toelichting	13.38	11.78	11.67	10.85
105	1,2,3,4	betreft de wettelijke reserves	11.59	11.25	11.42	11.00

- 1 jaarrekening volgens beknopt schema, resultatenrekening scontrovorm
- 2 jaarrekening volgens beknopt schema, resultatenrekening staffelvorm
- 3 jaarrekening volgens volledig schema, resultatenrekening scontrovorm
- 4 jaarrekening volgens volledig schema, resultatenrekening staffelvorm

IV. DE RELATIE TUSSEN HET RELATIEF AANTAL FOUTEN EN ONDERNEMINGSKARAKTERISTIEKEN

A. Inleiding

Het volgend probleem betreft de mogelijke vertekening voortvloeiend uit het gebruik van de testresultaten als middel om jaarrekeningen te selecteren voor verder onderzoek. Inderdaad leidt het gebruik van de testresultaten als selectiemiddel onvermijdelijk tot eliminatie van jaarrekeningen wegens onvoldoende kwaliteit. Door eliminatie bekomt men vertekende steekproeven van jaarrekeningen voor zover het relatief aantal fouten correleert met sommige ondernemingskarakteristieken.

B. Afhankelijke variabele: relatief aantal fouten

Omdat het maximum aantal mogelijke fouten verschillend is voor elk type jaarrekening, wordt het aantal gevonden fouten per jaarrekening gedeeld door het aantal mogelijke fouten. Dat levert de afhankelijke variabele op: het relatief aantal fouten. Natuurlijk betreffen de resultaten het globale testresultaat per jaarrekening. In de praktijk zal waarschijnlijk telkens maar een deel van de testresultaten gebruikt worden. Daardoor geven de resultaten slechts een aanduiding over de mogelijke vertekeningen.

C. Ondernemingskarakteristieken

Als onafhankelijke variabelen werden voorlopig een aantal voor de hand liggende ondernemingskenmerken weerhouden zoals omvang, winstgevendheid, liquiditeit, financiële structuur, sector en jaarrekeningstype. In tabel 4 zijn de operationele definities van deze concepten weergegeven.

D. Selectie van observaties

Er zijn ondernemingen waarvoor de variabelen in tabel 4 niet berekend kunnen worden, hetgeen vast te stellen valt op grond van de testresultaten voor de betrokken ondernemingen⁸. Daardoor ontstaat een intrigerend probleem. Enerzijds is het doel om de relatie te onderzoeken tussen de vormelijke kwaliteit van de jaarrekeningen en ondernemingskenmerken, maar anderzijds dienen waarnemingen weg te vallen precies omdat kwaliteitsproblemen hiermee het meten van de

ondernemingskenmerken onmogelijk maken. Desondanks geven de resultaten die verderop bekomen worden een idee van de vertekening die het gebruik van de testuitslagen als selectie criterium met zich meebrengt.

TABEL 4
Onafhankelijke variabelen: definities

Beschrijving	Omschrijving in termen van mechanografische nummers
<i>Omvang</i>	
- totaal vermogen	3999
- personeelskosten	4129 of 7501+7502+7503+7504
<i>Winstgevendheid (na belasting)</i>	
- cash-flow*/eigen vermogen (CF/EV)	$(4509 - 5509 + 4139) / (2199 + 2299 + 2399 + 2499 + 2599 + 2699)$
- cash-flow/totaal vermogen (CF/TV)	$(4509 - 5509 + 4139) / 3999$
- resultaat/eigen vermogen (R/EV)	$(4509 - 5509) / (2199 + 2299 + 2399 + 2499 + 2599 + 2699)$
- resultaat/totaal vermogen (R/TV)	$(4509 - 5509) / 3999$
<i>Liquiditeit</i>	
- current ratio	$(0699 + 0799 + 0899 + 0999 + 1099) / (2999 + 3099)$
<i>Financiële structuur</i>	
- eigen vermogen/totaal vermogen (EV/TV)	$(2199 + 2299 + 2399 + 2499 + 2599 + 2699) / 3999$
<i>Sectoraffiliatie</i>	
- 1-digit NACE sector	
<i>Jaarrekeningstype</i>	
beknopt, resultatenrekening scontro: 1	
beknopt, resultatenrekening staffel: 2	
volledig, resultatenrekening scontro: 3	
volledig, resultatenrekening staffel: 4	

* De omschrijving van cash-flow hier is niet geheel accuraat⁷. Deze omschrijving wordt echter gehanteerd omdat de meer accurate omschrijving voor jaarrekeningen volgens het beknopt schema niet berekend kan worden.

E. Resultaten

1. Ondernemingen met niet-berekenbare kenmerken

In tabel 5 wordt het percentage van de ondernemingen weergegeven waarvoor de verklarende variabelen niet kunnen berekend worden. Voor wat deze ondernemingen betreft kan natuurlijk niets gezegd worden over de relatie tussen vormelijke kwaliteit en ondernemingskenmerken. De tabel toont dat het gebruik van "personeelskosten" of "eigen vermogen" gemakkelijk leidt tot een verlies van meer van 10% van de waarnemingen in elk van de vier jaar.

TABEL 5
Percentage ondernemingen waarvoor de betrokken onafhankelijke variabele niet berekend kan worden, per jaar

	77 (%)	78 (%)	79 (%)	80 (%)
totaal vermogen	.47	.26	.15	.08
personeelskosten	13.24	12.93	14.37	13.01
CF/EV	17.32	15.26	14.94	13.35
CF/TV	5.69	5.91	5.73	5.81
R/EV	17.10	15.05	14.75	13.28
R/TV	5.43	5.67	5.50	5.72
current ratio	2.32	2.36	1.67	.97
EV/TV	13.01	10.42	9.97	8.19

In de paragrafen die volgen wordt telkens het gemiddelde relatief aantal fouten weergegeven voor die ondernemingen waarvoor de behandelde kenmerken niet berekend konden worden (kolom n.b.).

2. Ondernemingsomvang en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen

In de tabellen 6a en 6b valt een duidelijke relatie tussen ondernemingsgedrag en gemiddeld relatief aantal fouten in de jaarrekening waar te nemen.

TABEL 6a
*Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per omvangsklasse van totaal vermogen
 (10⁶ Bfr.) en jaar*

omvang	0-25	25-50	50-100	100-500	500-1000	>1000	n.b.
Jaar							
1977	3.5	4.0	2.9	2.6	2.3	2.2	9.6
1978	3.0	3.5	2.9	2.3	2.0	1.9	6.9
1979	3.0	3.2	2.7	2.2	2.0	1.9	8.1
1980	1.9	2.0	1.8	1.5	1.2	1.4	9.1

TABEL 6b
*Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per omvangsklasse van personeelskosten
 (10⁶ Bfr.) en jaar*

omvang	0-50	50-100	100-500	500-1000	>1000	n.b.
Jaar						
1977	3.0	2.5	2.2	1.9	1.8	5.6
1978	2.8	2.4	2.0	1.8	1.9	4.6
1979	2.6	2.3	2.0	2.0	1.9	4.1
1980	1.7	1.6	1.4	1.3	1.6	2.4

Voor beide omvangsmaten, en zeer duidelijk voor personeelskosten, stijgt de vormelijke kwaliteit van de jaarrekening met de omvang.

3. Winstgevendheid en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen

Tabellen 7, 8, 9 en 10 laten zien dat er geen relatie is tussen winstgevendheid, op vier wijzen gemeten, en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen.

TABEL 7
*Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per klasse van cash-flow/eigen vermogen (%),
 per jaar*

CF/EV	<0	0-20	20-40	40-60	>60	n.b.
Jaar						
1977	2.6	2.6	2.5	2.7	2.8	6.3
1978	2.7	2.5	2.5	2.6	2.6	5.0
1979	2.5	2.3	2.4	2.5	2.5	4.7
1980	1.6	1.5	1.6	1.6	1.7	3.2

TABEL 8
*Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per klasse van cash-flow/totaal vermogen (%),
per jaar*

CF/TV	<0	0-10	10-20	20-30	>30	n.b.
Jaar						
1977	3.2	3.2	2.9	3.0	4.0	5.0
1978	3.1	2.9	2.7	2.7	3.2	3.4
1979	2.8	2.7	2.6	2.5	2.8	3.1
1980	1.8	1.8	1.8	1.8	1.6	1.9

TABEL 9
*Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per klasse van resultaat/eigen vermogen (%),
per jaar*

R/EV	<0	0-10	10-20	20-30	>30	n.b.
Jaar						
1977	2.7	2.6	2.3	2.6	2.7	6.3
1978	2.7	2.6	2.3	2.5	2.6	5.0
1979	2.5	2.4	2.3	2.4	2.5	4.7
1980	1.6	1.6	1.5	1.6	1.6	3.2

TABEL 10
*Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per klasse van resultaat/totaal vermogen (%),
per jaar*

R/TV	<0	0-5	5-10	10-15	>15	n.b.
Jaar						
1977	3.2	3.2	3.1	2.7	3.4	4.9
1978	3.0	2.9	2.6	2.7	2.8	3.2
1979	2.8	2.7	2.5	2.8	2.7	2.9
1980	1.8	1.8	1.8	1.7	1.7	1.8

4. Liquiditeit en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen

Tabel 11 laat zien dat het gemiddeld relatief aantal fouten per jaar ongeveer gelijk is in elk van de liquiditeitsklassen.

TABEL 11
Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per klasse van current-ratio, per jaar

Current ratio Jaar	0-1	1-2	>2	n.b.
1977	3.2	3.1	3.2	8.2
1978	2.9	2.8	2.9	5.8
1979	2.8	2.7	2.7	5.0
1980	1.8	1.8	1.7	4.1

5. Financiële structuur en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen

De solvabiliteit, een belangrijk element van de financiële structuur, wordt gemeten met de ratio eigen vermogen/totaal vermogen, cfr. tabel 12.

TABEL 12
Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per klasse van solvabiliteit (%), per jaar

EV/TV Jaar	<0	0-25	25-50	50-75	75-100	n.b.
1977	2.9	2.8	2.6	2.5	2.1	7.2
1978	2.4	2.7	2.5	2.4	2.2	6.1
1979	2.2	2.5	2.4	2.2	2.0	5.8
1980	1.4	1.6	1.6	1.5	1.2	4.2

Tabel 12 geeft aan dat een stijging van de fractie eigen vermogen/totaal vermogen gepaard gaat met een vermindering van het gemiddeld relatief aantal fouten voor positieve schuldgraadratio's. Een solvabiliteit kleiner dan nul ontstaat door een negatief eigen vermogen. Dat in drie van de vier jaar ondernemingen met een negatieve solvabiliteit jaarrekeningen van betere kwaliteit afleveren dan ondernemingen met een positieve solvabiliteit, is moeilijk te verklaren.

6. Sectortoebehoren en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen

Om een idee te bekomen over het effect van sector-affiliatie op de kwaliteit der jaarrekeningen, wordt per jaar het gemiddeld relatief

aantal fouten per 1-digit NACE-sector getransformeerd in rangen. Het resultaat van deze transformatie wordt in tabel 13 weergegeven.

TABEL 13
Gemiddeld relatief aantal fouten (rangen) per 1-digit N.A.C.E.-sector, per jaar

NACE-sector Jaar	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1977	10	1	3	5	6.5	9	6.5	2	4	8
1978	2	1	4.5	6.5	8	9.5	6.5	4.5	3	9.5
1979	6	2	2	6	6	9.5	8	4	2	9.5
1980	4	2.5	2.5	6	6	8.5	8.5	6	1	10
Gemiddelde rang	5.5	1.4	3.0	5.9	6.1	9.1	7.4	4.1	2.5	9.6

Het is duidelijk dat sectoren 1 (energie, waterhuishouding), 2 (winning en verwerking van niet-energetische delfstoffen en hun derivaten; chemische industrie), en 8 (diensten, verhuurbedrijven) systematisch – in elk van de vier jaar – betere jaarrekeningen opleveren. Terwijl de sectoren 5 (bouwnijverheid) en 9 (andere diensten) het in elk van de vier jaren slechter doen dan de andere.

7. Jaarrekening type en vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen

Tabel 14 laat zien dat in de twee vormen van beknopte jaarrekeningen systematisch meer fouten voorkomen dan in hun volledige tegenhangers (1 vs. 3 en 2 vs. 4). Anderzijds is het ook duidelijk dat de jaarrekeningen met een resultatenrekening in scontrovorm gemiddeld meer fouten bevatten dan de jaarrekeningen met een resultatenrekening in staffelvorm (1 vs. 2, 3 vs. 4).

TABEL 14
Gemiddeld relatief aantal fouten (%) per jaarrekening type, per jaar

Type jaarrekening Jaar	1	2	3	4
1977	5.4	4.9	3.2	2.3
1978	4.5	3.9	3.1	2.1
1979	4.1	3.3	3.0	1.9
1980	2.4	1.7	2.0	1.5

V. BESLUIT

Op basis van de voorliggende studie kunnen een aantal belangrijke besluiten getrokken worden:

- slechts een bescheiden aantal ondernemingen maakt een foutloze jaarrekening openbaar via magneetband;
- de belangrijkste oorzaak voor het gemiddeld aantal fouten ligt in het gebrek aan interne consistentie van de jaarrekeningen. Het blijkt dat dit hoofdzakelijk valt toe te schrijven aan een minder zorgvuldige behandeling van de toelichting door de ondernemingen;
- ongeveer de helft van het gemiddeld aantal fouten valt toe te schrijven aan weglatingen, het niet detailleren van te detailleren rubrieken;
- het deel van de jaarrekening m.b.t. de resultatenverdeling vormde de eerste 3 jaar een belangrijk probleem, in 1980 is aan dit probleem in belangrijke mate verholpen door de Balanscentrale, door elke resultatenverdeling om te vormen naar een standaardschema;
- er lijkt een positieve relatie te bestaan tussen ondernemingsomvang en solvabiliteit enerzijds en de vormelijke kwaliteit der jaarrekeningen anderzijds. Het gebruik van de magneetbanden van de Balanscentrale als gegevensbestand voor onderzoek leidt wellicht, na selectie op kwaliteit van de waarnemingen, tot een vertekening m.b.t. omvang en financiële structuur;
- er schijnt aan de andere kant geen verband te bestaan tussen vormelijke kwaliteit en zowel winstgevendheid als liquiditeit;
- na selectie op kwaliteit kunnen sommige NACE-sectoren, meer bepaald 5 en 9, onder de weerhouden waarnemingen ondervertegenwoordigd zijn;
- er bestaat een opmerkelijk verschil in kwaliteit tussen de twee types van resultatenrekening;
- beknopte jaarrekeningen bevatten gemiddeld meer fouten dan volledige jaarrekeningen, hetgeen natuurlijk voor een deel ook vertaald wordt in het omvangseffect op de kwaliteit waarover hierboven werd gesproken.

De Belgische overheid had als doelstelling, geïnspireerd door de 4de Richtlijn van de E.G., om meer en betere financiële informatie over het bedrijfsleven in de openbaarheid te brengen. In dit verband betekent de oprichting van de Balanscentrale een belangrijke stap vooruit. De gegevens door deze instantie verdeeld zijn potentieel van zeer

groot belang, o.m. voor onderzoeksdoeleinden. Maar natuurlijk hangt de inspanning om betere financiële informatie over het bedrijfsleven beschikbaar te maken ook af van de bereidheid van de ondernemingen om de wetgeving terzake zorgvuldig na te leven. De resultaten hier laten zien dat er wat dit laatste betreft nog een zekere weg is af te leggen.

NOTEN

1. Zie voor een algemene bespreking van de vernieuwde Belgische boekhoudwetgeving, S. Van Crombrugge (1981), voor andere besprekingen zie C.J.L. Lefebvre (1981) en D.A.R. Forrester (1980) section 4.0., pp. 24-34. Ondertussen zijn opnieuw wijzigingen in voege getreden.
2. Een grondige bespreking van dit K.B. kan gevonden worden in: H. Van Impe, et al., (red.) (1979), in: P. Lurkin (1978) en in: C.J.L. Lefebvre (1981) pp. 118-125.
3. Zie J. Steenbergen in: H. Van Impe, et al. (red.) (1979) pp. B. Ste - 01-10, and A. Lenaert, P. Tellier, in: H. Van Impe, et al., (red.) (1979) pp. B. Len 01-03.
4. Voor dit soort ondernemingen worden ietwat gewijzigde jaarrekeningen voorgeschreven.
5. Dit zijn de N.V., de P.V.B.A., de commanditaire vennootschap op aandelen, en de burgerlijke vennootschap die de vorm van een handelsvennootschap heeft aangenomen.
6. Op aanraden van derden zijn 3 testen vervallen. Zodoende zijn er maximaal 64 testen voor een beknopt schema, en 130 voor een volledig. Bovendien zijn een aantal testen, door het ingrijpen van de Balanscentrale in de resultatenverdeling, niet meer van toepassing in 1980. Daarnaast zijn een aantal andere testen lichtjes gewijzigd, zie M. Jegers, W. Buijink (1983b). Dit alles brengt met zich mee dat de hier gepresenteerde resultaten in tabel 1 iets afwijken van deze in tabel 5 van M. Jegers, W. Buijink (1983). Een up-to-date lijst met de gebruikte testen is bij de auteurs beschikbaar.
7. Zie H. Ooghe, C. Van Wymeersch (1982), p. 94, voor een meer volledige omschrijving.
8. Voor elk ondernemingskenmerk, behalve natuurlijk voor sectoraffiliatie en jaarrekening type, benutten we een aantal testen om te beoordelen of aan de berekende waarde ervan enig vertrouwen kan geschonken worden.

REFERENTIES

- FORRESTER, D. A. R., 1980, Legislation in Progress: the Belgian Accounting Revolution, *Issues in Accountability n. 4*, Glasgow, Strathclyde convergencies.
- Jegers, M., Buijink, W., 1983a, De jaarrekeningen op magneetband verspreid door de Balanscentrale: een kwantitatieve en kwalitatieve analyse. *Kwartaalschrift Accountancy en Bedrijfskunde*, 8, 1.
- Jegers, M., Buijink, W., 1983b, De jaarrekeningen op magneetband verspreid door de Balanscentrale: verduidelijkingen. *Kwartaalschrift Accountancy en Bedrijfskunde*, 8, 2.

- Lefebvre, C.J.L. , 1981, Development of Belgian Accounting Standards within the European Economic Community Framework, in: *International Journal of Accounting*, 17, 1, pp. 105-131.
- Ooghe, H., Van Wymeersch, C., 1982, *Traité d'analyse financière*, Namur, Presse Universitaire de Namur.
- Van Crombrugge, S., 1981, Boekhoudrecht en boekhoudtheorie, in: *Tijdschrift voor privaatrecht*, 18, 4, pp. 973-1016.
- Van Impe, H. et al., (eds.), 1979, *Praktijkgids voor de jaarrekening*, Antwerpen, Kluwer.